

VÄSTGÖTA BYGGDEN

OBS! Får ej kopieras till andra hemsidor sid 1-32

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 6

Årgång 75

2020

Stuginteriör, Herrljunga Hembygdsförening. Julen närmar sig med dignande julbord. Här ses ett annat bord från hembygden. Sommaren 2004 besökte HKH Kronprinsessan Victoria Haraberget i Herrljunga. Läs gärna Hans Menzings artikel på sidan 9 om prinsessbesöket då hembygdsförbundet firade sitt 50-årsjubileum.

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna
Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

Innehåll

Ordförandesidan	3
Tankar i tiden, Andreas Antelid	4
Julamôran för 120 år sedan, Hänt på bôgda	5
En hembygdsförening i coronatid	6
Röster från förr och nu, från Norra Björke	7
En hembygdsrörelse i förändring.....	8
Visst kom Victoria.....	9
Profilen Irene Arvidsson, Borås	10
Torpvandring på egen hand i Hössna	12
Årets Hembygdsbok och Årsskriftsserie	13
Demokratin under hundra år	13
Sanfrid Welin, förbund redan 1930	14
Livet kan bara förstås baklänges, men måste levas framlänges	15
Hembygden i landskapet, ett delprojekt från regionen.....	16
Julförberedelser i äldre tider	18
Berättare besökte Bertil i Sandryd	19
Linodling i Surteby-Kattunga	20
Videoprogram om vägar i Bollebygd.....	21
Midvinterblotet något i hästvåg	22
Försenat årsmöte i Gösslunda	23

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Alingsås 2020.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

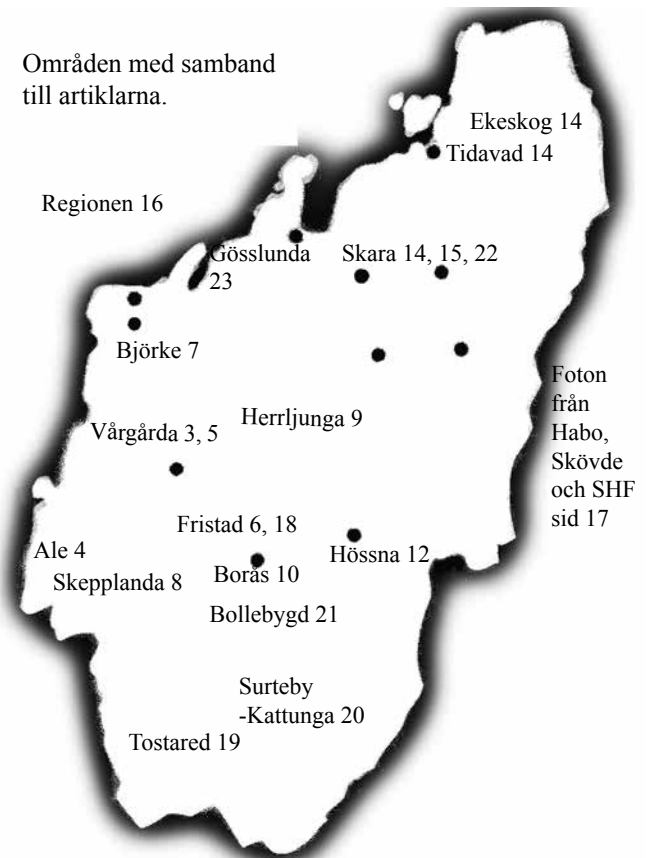
ISSN 0346-4954   www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 75
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2021 160:-

Områden med samband
till artiklarna.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på sju personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Dessutom har vi några fler som är knutna till redaktionen. Se sidan 23.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdag 9–15 eller e-post: kansli@vhbf.se

I det här numret är vi 22 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Julen närmar sig med stormsteg!

Oj, vad ett år går fort! Julen närmar sig med stormsteg! Jättebra att så många föreningar har svarat på enkäten. Nu vet vi ganska väl hur coronapandemin både drabbat och utvecklat vår rörelse. Fantastiskt att få höra om allt ny-tänkande som sker i föreningarna.

Vandringsleder

Det nya ordet ”hemestra”, som vi fick lära oss i somras, betyder mycket för hembygdsrörelsen, tänker jag. Att vi faktiskt tar till oss av och besöker de platser vi har på behörigt avstånd. Vi har vandrat på vandringslederna i vår egen kommun istället för att åka långt bort för att gå. Vi har tagit med familjen och/eller vännerna på utflykt i vackra hembygdsmiljöer. Kanske faktiskt bara tagit kaffekorgen och satt oss i skogen och lyssnat på vinden och fåglarna. Inget ont som inte har något gott med sig, brukar man ju säga.

Det positiva, jag menar, är att vi tvingats stanna upp lite. Vad är det som är viktigt egentligen? Vad är det som är viktigt för mig? Det negativa coronan för med sig önskar vi ingen. För mig är 2020 ett år som startade med en rivstart, tvärstannade för att sedan i ett nytt tempo, rulla vidare i en ny vardag.

Det pratas om att vi inte har kommit halvvägs in i pandemin ännu. Nu kanske vi inte längre kan vänta på att den går över så att vi kan återgå till det som var. Nu kanske vi måste hitta nya vägar för oss själva, vår förening och samhället i sig.

Att ställa in arrangemang under 2020 kändes tillåtande, till och med helt nödvändigt. Men, hur gör vi nästa år? Är det fortfarande ok att ställa in? Eller kanske behöver vi ställa om? Hur kan vi träffas utan att träffas? Jag börjar bli lite trött på att det inte händer så mycket.

Jul i hembygden. © Monika Moberg Kilefors

Lena Gustafsson
ordförande i
Västergötlands
Hembygdsförbund.

Men hur gör jag för att tänka om och tänka nytt? Kan vi göra saker i hembygdsföreningarna på ett coronasäkert sätt? Kanske kan vi bjuda in till föreläsning på två olika klockslag samma kväll, så att fler kan delta. Kan vi bjuda på inspelad musikunderhållning?

Öva, öva och öva ...

Det digitala styrelsemötet kan ge ringar på vattnet till övriga arbetsgrupper i föreningen. Det är faktiskt ok med digitala möten. Särskilt när vi inte skall träffas fysiskt. Det är ok att inte vara bra på digitala möten. Men hur är det med att lära sig att cykla? Jo, öva, öva och öva, för att sedan trilla och fortsätta öva.

Det är likadant med digitala möten. Vi lär oss allt eftersom, som med allt annat.

Jag har sagt det tidigare, men säger det igen, hör gärna av er till mig med tips, tankar och idéer som ni har för hembygdsrörelsens utvecklande. Hur har ni ställt om? Eller hur kommer ni att ställa om?

Innan vi går vidare med det så vill jag tacka er alla för fint emottagande och gott samarbete!

**En riktigt God Jul och ett Gott Nytt År
önskas er alla från styrelsen!**

Vi hörs och ses 2021!

Lena Gustafsson
ordförande i VHF

Tankar i tiden

Andreas Antelid – Kulturarvssamordnare i Ale kommun. Foto: © Liselotte Öhrling.

För mig handlar kulturarv och historia framför allt om platser. Allt har sin plats i den betydelsen att människor, föremål, berättelser, traditioner och händelser och så vidare alltid går att koppla ihop med en eller flera platser.

Kanske är det min bakgrund som arkeolog som ligger bakom detta fokus på platser, men jag tror att fler har detta perspektiv. En positiv effekt av dessa pandemitider är att jag fått möjlighet att upptäcka fler platser än jag hade fått göra under mer normala förhållanden.

Många av de aktiviteter och möten med människor som vi i vanliga fall haft inomhus har fått flytta ut och gått av stapeln på nya platser. Det har varit mer vandringar och utomhusarrangemang än vanligt och intresset har varit större än vad det brukar vara.

I Ale kommun har jag förmånen att samarbeta med många föreningar och aktörer som, på samma sätt som jag, brinner för att berätta om platser och händelser som utspelat sig i vår närmiljö. Under det senaste året har vi tillsammans startat ett arbete för att samordna och hjälpa varandra och hitta samverkansmöjligheter.

Gemensam hemsida

I mitt uppdrag som kulturarvssamordnare så arbetar jag med att tillgängliggöra kommunens kulturarv och där spelar kulturarvsföreningar och framför allt hembygdsföreningarna en väldigt viktig roll med sin, snudd på, outsinliga källa till kunskaper om hembygden.

För att göra det enklare för kommunens medborgare och besökare att hitta rätt bland all information har vi i Ale skapat en gemensam plattform i form av en gemensam hemsida för alla hembygdsföreningar –

– www.tbrhembygd.se

Ambitionen med hemsidan är att samla alla hembygdsföreningar på ett ställe och att det där också ska gå att ta del av berättelser, händelser och platser som har med vårt områdes historia att göra. Hemsidan gör det också enklare att hitta till rätt förening om man har en fråga som man vill ha hjälp med. Tanken är att det ska fungera som en portal in till kommunens kulturarv och hembygd.

Det gemensamma arbetet med plattformen har redan spillt över i andra samarbeten, såsom en samordnad ansökan för skyltning av våra hembygds museer till Riksantikvarieämbetet. För mig som kulturarvssamordnare så är det en stor fördel att kunna samarbeta med kommunens samtliga hembygdsföreningar på ett samordnat sätt. På så sätt kan vi sprida de goda exemplen till varandra på ett organiserat sätt och det gör det enklare för oss att samordna föreningarnas aktiviteter.

För ... att hitta rätt bland all information har vi i Ale skapat en gemensam plattform i form av en gemensam hemsida för alla hembygdsföreningar ...

Jag, som alla andra, längtar till den dag då den rådande pandemin är över så att vi kan återuppta det spännande arbete vi har påbörjat i Ale. Det finns många frågor att arbeta vidare med. Jag tycker att det ska bli särskilt spännande att arbeta med frågan om hur vi kan engagera fler och nya människor i det lokala kulturarvsarbetet. Det har hänt spännande saker på den fronten bland hembygdsföreningarna i Ale på sistone och det ska bli mycket intressant att se hur vi kan arbeta vidare med det tillsammans framöver.

*Andreas Antelid
Kulturarvssamordnare
i Ale kommun*

Julamôran för 120 år sen

Att åka te Julotta på häst å släe va en upplevelse för Eskil
Bild: © Börje Brorson

Eskil va födder 1889. Han växte upp på dä stället sum nu ä våran hembögdsgård. Han har skrevet ett häfte um barndomsminnen. När en läser förort förstår en att han kan va lite våschlöser mä sanninga, men denne beten ä nog nästan sanner. Eskil hade fått studera å blett en lærder man å kunne uttröcka säk lärt. Ja har översatt stöcket så dä sa va lättare för däk å förståt.

Tankar frå bögda

Dä va lutfesk å potater å skinka, sölta å kôrv, å sist va dä risgrynsgröten mä mandel i. Så va dä te å gå å lägga säk, för å väckas tidit nästa môre å åka te julotta. Eftersom dä va fint slädföre, åkte vi te körka efter bägge hästa. Hjalmar körde unghästen och pappa körde gamla fölmärra. Vi körde te Asklanda körka där julotta firades dä här årt. Vi va många sum åkte te julotta. Dä fina vintervärt bidro te att dä ble så. Dä va snö på träkronera å hela jola va viter utå snö. Alla hästa hade bjäller. Dä klinga ifrå alla hõll.

***Kom aldrig och säg sväger
sa palten till korven***

Svenskt ordspåk

Di fleste släa hade bloss sum kastades på en öppen plats nära körkegårsporten åter en hade kommet fram. Dä ble ett vådelit stort eldbål te slut. Åtter ena lita stunn hördes ôrgelmusiken innifrå körka. Vi geck in å den va fuller mä fôlk sum just börja å sjonga ”Var hälsad sköna morgonstund”.

Vi feck ingen plats å setta på. I Ornunga körka hade vi en egen körkebänk, men i Asklanda körka ble dä settplats bara för Asklandabora förståss. Så fort gudstjänsta va slut åkte vi hem. Å nu va dä ljust, så nu behövde en inte nôka bloss å lysa säk mä. Dä ble en da å minnas hela livet.

Håkansson

Nästa nummer av Västgötabygden, nummer ett, kommer i slutet av februari 2021. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

En hembygdsförening i coronatid

Ar 2020 kommer att framställas annorlunda i verksamhetsberättelserna än andra år. Föreningarna vill gärna ha en omfångsrik berättelse om vad som hänt under året, men för det här året kommer den att bli ganska kort.

Från flera föreningar, inte bara hembygdsföreningar, har jag fått utförliga programblad för år 2020, men sedan har alla intressanta arrangemang kryssats över. Det känns lite snopet. Men man har i alla fall visat, att man haft ambitioner. Fristads Hembygdsförening brukar ha ett ganska omfångsrikt program, men vi har fått anpassa det till coronatider som så många andra.

Lellemartenträff och årsmöte

I början av året kunde vi ha vår medarbetarträff eller lellemartenträff och vårt årsmöte som vanligt. Lellemarten är vår årliga julmarknad, och vi brukar ha en liten fest för att tacka våra medarbetare. Men sedan var det stopp.

Bollarännet tillsammans med idrottsföreningarna, Mölarpsdagen tillsammans med Naturskyddsföreningen och Nationaldagen med Fristads Underhållningsorkester var inte att tänka på. Den planerade vandringen i Fristads stationssamhälle sköts upp, och serveringarna ställdes in. Men en vandring på Kulturstigen kunde vi ha med lagom avstånd. Första lördagen i augusti brukar vi ha slätter vid bautastenen på Asklandaängen, och det gick ju bra. Likaså kunde vi ha den årliga friluftsgudstjänsten tillsammans med Svenska Kyrkan vid Mölarp. Den varmaste söndagen på året kunde vi sitta på en ö i Viskan i skuggan av stora askar, lyssna på musik och känna vattendropparna svalka vår hud. Nu var vi ju också vana att ta med oss kaffe och kanske en egen stol till alla arrangemang.

**Har ni verkligen-
verkligen koll på vad
ni har försäkrat?**

Många kassörer betalar försäkringspremien år ut och år in utan att veta vad som är försäkrat. Har du koll? Ring försäkringskansliet och fråga
>> 0200-22 00 55

Landskapsobservation

Vi hade börjat med en landskapsobservation om Mölarp och Fristads kyrkby, som Mölarp hör till, dåtid, nutid och framtid. Rapporten var klar, och vi hade sammanställt och delat ut intervjublad om naturreservatet Mölarp och gärna synpunkter för framtiden. Där behövde vi inte heller komma nära folk. Så kom vi underfund med att hela Fristads samhälle, som kom till när järnvägen byggdes, ligger på mark, som tidigare ägdes av gården Sik i Fristads kyrkby. Siks ägare vid mitten av 1800-talet hade tre fruar och nitton barn, och hans ättlingar märktes bland de äldsta fristadborna. Det fanns gott om material för att göra en översikt över de gamla husen längs Stora Vägen och Gamla Kyrkvägen, tillkomsttid och ägare och kanske också lite historia om dem. Någon hade samlat gamla foton på husen och det fanns också på en del ägare. Vi beslöt att göra den uppskjutna vandringen med Anders Hägmark, som kunde berätta mycket om husen och dess ägare under senare delen av 1900-talet och framåt. Man fick anmäla sig och det blev stort intresse med sammanlagt tre vandringar under hösten. Vi har haft högtalare och har försökt hålla avstånd. Nu försöker vi sammanställa en dokumentation även över stationssamhället. Vid alla möten har vi suttit utomhus med avstånd.

Årlig sågdag

Vi förberedde också vår årliga sågdag väl. Ramsågen är i toppskick, och vår såggrupp såg fram emot att visa den. Grupperna hade högst tio deltagare, ofta mindre, och gott om utrymme. Vi hade satt upp skyltar som visade sevärdheter på vandringar, som man kunde gå när som helst. All servering var utomhus och utan direktkontakt. Man fick själv hämta.

Även vår julmarknad, Lellemarten, vill vi ha på samma sätt med aktiviteter utomhus och begränsad försäljning av t ex julneker och lingonriskransar och eventuellt skriften om Fristads samhälle. Vi har lärt oss att anpassa oss till omständigheterna, och kanske är det bra att tänka om och tänka nytt ibland.

Ann-Britt Boman

Röster från förr och nu

från Norra Björke

2017 gav Ann-Britt Boman ut boken Björke – en socken med guldkant. Den sålde slut snabbt och lockade Ann-Britt Boman till att söka sig tillbaka till sin rika skatt av kunskap, minnen och folkliga berättelser från Björkebygden för att ge ut en ny bok, Röster från förr och nu. Minnen från Norra Björke. 271 sidor med massor av röster och bilder.

Boken är utgiven av Åsaka-Björke Hembygdsförening som även lånat ut bilder. Andra har tagits av författaren, hennes man Gunnar, brodern Lennart och framför allt dotterdottern Malin Ståhlklinga som även gjort bland annat omslaget.

Räddar kunskap

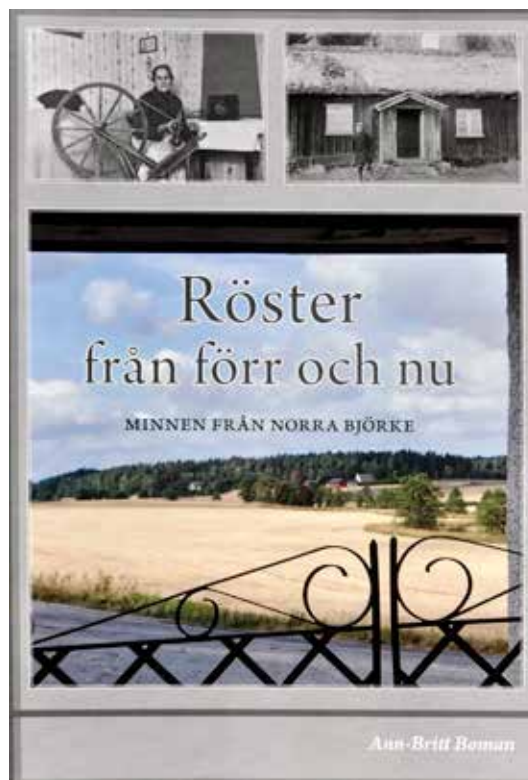
Boken bygger på mycket stor kunskap inhämtad i olika skrifter från äldre Västgöotalagen till kommunala protokoll. Allt kan ge pusselbitar om livet förr och nu, och särskilt roligt är det att Ann-Britt Boman här räddat massor av den kunskap som håller på att försvinna som lokala sägner och traditioner eller lokala dialektord.

Men oerhört mycket är hämtat från den egna verkligheten. Både allt intressant hon kan berätta om den egna födelsegården och människorna däromkring, men också andra märkliga människor förr. Kyrkvårdsmoran på Storemålet, Anna Beata Carlsdotter, exempelvis som födde 19 barn och sas ständigt ha haft två vaggor igång. Eller Anders Johan Wetterberg som såldes inte mindre än åtta gånger på auktion. Det vill säga, lämnades ut för vård till den person som krävde minst ersättning från socknen. Betalningen fick främst pojken stå för med sina krafter även som mycket ung. Och Wetterberg har Ann-Britt Boman rentav träffat.

God pedagog

På finaste pedagogiska vis, Ann-Britt Bomans kunskap som lärare lyser fram, sätter hon in berättelserna i sina sammanhang och allt blir mycket lärorikt. Här finns många fina minnen, och det var verkligen inte bättre förr. Nöden och fattigdomen kunde vara hård.

Det är en välskriven och kunskapsfylld bok, vi kan lära oss massor av hur landsbygden kunde vara för inte så länge sedan. Och hur man med hårt arbete tog sig fram i en värld där klassklyftorna bara långsamt rasade. Men det är också en bok byggd på äkta känsla, det handlar om Ann-Britt Bomans egen värld. Till detta kommer massor av bra illustrationer och fina egna dik-

Ann-Britt Boman återkommer med en ny bok med röster från Norra Björke.

ter som på få rader berättar mycket. Jag minns bland annat hennes poetiska minnen av skolan som öppnade dörrar åt henne

Skolan var dörren
utåt mot rymden,
att få veta mer – och mer – och mer,
att utan kontroll låta alla sinnen vandra
utan någon annan gräns
än tiden.

Och i morgon är åter en dag
en ny dag i skolan – livets skola.

Boken kan beställas av författaren i Fristad men också köpas i Kryddlunds affär i Väne Åsaka. Pris 200 kronor.

Hans Menzing

En hembygdsrörelse i förändring

SKEPPLANDA – artikel i Ale-kuriren

Hur ska hembygdsrörelsen attrahera nya målgrupper? I Ale pågår ett arbete mellan kommunen och de fyra hembygdsföreningarna – Nödinge, Starrkärr-Kilanda, Skepplanda och Hålanda. Nyligen var representanter från Fristads Hembygdsförening på plats i Grönköping för att ta del av Skepplanda Hembygdsförenings metod för att arkivera dokument, bilder och gårdsarkiv.

Hembygdsrörelsen står inför ett paradigmskifte, vilket innebär att man måste anpassa sig, hitta nya strategier och arbetssätt som stämmer i det nutida samhället.

– Vi måste använda oss av den digitala tekniken för att attrahera och kommunicera med nya målgrupper. Hembygdsföreningarna sitter på en skatt av kunskaper, som kan göra underverk för den lokala besöksnäringen. Det gäller bara att servera den på rätt sätt, säger bygdeforskaren Bo Björklund, som fanns med vid tisdagens sammankomst på Grönköping.

Bernt Johansson, i Skepplanda Hembygdsförening, var den som hälsade välkommen och sedan redogjorde för den process som skett för arkivering av dokument, bilder och gårdsarkiv. Med Bernt som primus motor har man flyttat dokument från de egna lokalerna till Föreningsarkivet i Mölndal.

– Att förvara dokument och fotografier i trähus innebär en onödig risk när kommun, region och staten betalar för en kvalificerad förvaring. Först har vi gjort en registrering/innehållsförteckning som sedan bearbetas av arkivet och gjorts sökbar i NAD (Nationell Arkiv Databas) som ligger under Riksarkivet, säger Bernt Johansson och tillägger:

– Att finnas med i NAD är ett sätt för en hembygdsförening att kommunicera med omvärlden på nätet.

– Vad är rådet till de hembygdsföreningar som vill ta efter ert exempel?

– Dela upp arbetsuppgifterna, alla kan inte jobba med allt samtidigt. Välj ut det som är unikt för just er förening. En sliten plog eller spinnrock finns lite varstans, men historier och bilder med tillhörande information från bygden är det absolut viktigaste.

The Blue Ribbon

Från projektet The Blue Ribbon, som bildats för att på sikt samordna den lokala besöksnäringen i Göta älv-dalen, deltog Anders Lundin. I samarbete med kommunens kulturförvaltning och Andreas Antelid assisterar The Blue Ribbon Ales hembygdsföreningar när de omprövar sina uppdrag och tar sina första steg in i besöksnäringen. Projektet arbetar med att ta fram en marknadsanpassad hemsida, vilken Anders Lundin visade ett utdrag från.

– Målet är att den gemensamma sidan skall vara en ingång till Ales kulturarv och att man där kan ta del av berättelser, händelser, arrangemang och information. Vi ska också komplettera utbudet med korta filmer som går ut på sociala medier. På så sätt kan vi även selektera olika målgrupper som vi vill nå.

Delvis en ny värld för hembygdsrörelsen?

– Ja, vi måste inse att digitaliseringen är här. Den som inte är med på vagnen kan få det svårt framöver, avslutar Bo Björklund.

*Text: Jonas Andersson
jonas@alekuriren.se*

Läs även Tankar i tiden på sidan 4 med Andreas Antelid.

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

Med stöd från

HembygdVäst stöds ekonomiskt av Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Ett stöd som vi är mycket tacksamma för. Tack vare det stödet kan vi erbjuda våra föreningar en omfattande och kvalitetsmässigt bra verksamhet.

Visst kom Victoria

Våren 2004 var vi en liten skara hembygdsvänner som då och då kom samman i en trivsamt stuga i hembygdsbyn på Haraberget, Herrljunga. Vi skulle förbereda hembygdsförbundets 50-årsjubileum som skulle firas just här.

Förbundsordföranden Bengt Lindborg höll som gammal lärare ordning och reda på oss och gick noga igenom storheter som borde bjudas in. Som biskoparna i Skara och Göteborg, samt landshövdingen förstås.

– Å så borde vi väl bjuda in Victoria också, hon är ju hertiginna av Västergötland, fyllde någon i, och jag tyckte att det lät som ett skämt. Men eftersom jag hade i uppdrag att försöka få Västgötatidningarna att skriva mycket om vårt jubileum så hakade jag på direkt.

Trevlig chock

Jag insåg att en text om att vår kronprinsessa var inbjuden skulle platsa i alla tidningar. Även om hon förstas inte kom. Men det kostade ju bara ett frimärke att bjuda in henne. Alla tyckte att det var en trevlig idé, ofarlig också för hon skulle förstas inte komma.

Så det blev närmast en chock när det visade sig att biskopar och landshövding var upptagna, men från hovet kom ett vänligt brev om att Hennes Kungliga Höghet kronprinsessan Victoria med glädje tackade ja och såg fram emot att få delta i jubileet.

Polisanmälda?

Frågan är om vi blev polisanmälda på kuppen. I alla fall fick vi besök av både vanlig polis och av Säpo som gav oss stränga instruktioner om hur folk skulle placeras så att kronprinsessan inte skulle utsättas för några risker.

Jubileet inföll en varm och solig dag så inte bara ridande poliser från Göteborg utan även vanlig polis lyste bland folket. Där fanns även livvakter som försökte uppträda diskret, vilket i deras fall innebar svart kostym, vit skjorta och svart slips bland folk i blomliga sommarklänningar och kortärmade skjortor.

Ingen brydde sig

Helt osynliga var dom alltså inte. Men det spelade ingen roll. Ingen brydde sig om polisen, det var Victoria alla älskade. Hon log tacksamt mot skaror av småflickor som överlämnade halvvisna blommor och äldre som välkomnade henne till Herrljunga.

Minst lika vackert log en massa stolta föräldrar när deras barn på stora scenen fick ta emot priser i uppsattävlingar av kronprinsessan. Victoria gjorde stor succé.

Skiftesladugården på Haraberget. Så här tomt var det inte sommaren 2004 när kronprinsessan besökte Herrljunga, men soligt var det. © Monika Moberg Kilefors

Olofstorpsstugan. Vad drömmer den lille pojken om? Kanske om att en dag få träffa en prinsessa i ett stort slott. Foto: © Monika Moberg Kilefors

Tänk vad ett skämt (?) över en kopp kaffe och en ostfralla under ett planeringsmöte kan glädja massor av människor på största allvar. Och det är inte riktigt sant att ingen brydde sig om polisen. Många små barn älskade polishästarna som snällt lät sig klappas på knät, det var ungefär så högt ungarna nådde.

Hans Menzing

Irene Arvidsson och De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening

Västergötland har sedan 1600-talet varit delat i två län, Skaraborgs och Älvsborgs län, som i viss mån också blev identitetsskapande. I dag tillhör båda länen Västra Götalandsregionen.

Skaraborgs län har en lång historia och rika jordbruksbygder. I Älvsborgs län har det varit viktigt med hantverk och handel vid sidan av jordbruket. Sjuhäradsbygden blev ett begrepp för området i södra Västergötland med häraderna Redväg, Kind, Mark, Ås, Veden, Bollebygd och Gäsene. Redan 1903 bildades De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening för att ta vara på bygdens historia. Ordförande i föreningen är i dag Irene Arvidsson, och hon är profilen i detta nummer av Västgötabygden,

Borås 400-årsjubilerar nästa år

Borås blir aktuellt nästa år av olika orsaker. Stämman för Västergötlands Hembygdsförbund planeras äga rum i maj i Borås. Vidare firar Borås sitt 400-årsjubileum. Därför kan det passa bra att fokusera på den äldsta kulturföreningen i bygden.

En av de äldsta byggnaderna i Ramnaparken, som är centrum för föreningen, är Kinnarumma kyrka.

Tandläkare Gunnar Blomgren var en av grundarna och föreningens eldsjäl. Han lät flytta den rödmålade, spånklädda kyrkan från 1600-talet till parken vid Ramnasjön. Dit flyttades sedan byggnader från alla de sju häraderna och från staden Borås. Det var bl a Nyman-

Ramnaskyrkan i Ramnaparken i Borås. Foto: Privat.

ska och Ohlssonska gårdarna, Fällhults förläggargård, Ramslätts gästgivargård, Marbostugan i sydgötisk stil och den ektimrade stugan från Skölvne i Gäsene härad.

Ramnaparken och Borås museum, som invigdes 1914, blev en uppskattad mötesplats. Fortfarande är det stort midsommarfirande, spelmansstämma och julmarknad, om inte någon pandemi hindrar. I 55 år har en årsbok kommit ut, och föreningen delar ut förtjänstplaketter. Vidare utses sedan några år Årets kulturförening.

Föreningens nuvarande ordförande är Irene Arvidsson, pensionerad lärarutbildare från Högskolan i Borås. Efter uppväxt och utbildning vid Förskoleseminariet i Borås fick hon tjänst vid Parkgårdens förskola i Borås, där hon efter ett par år blev föreståndare. Det hette från början Eiserhemmet, då för barn till arbetare

Profilen

vid Eiser. Irene blev redan efter två år föreståndare på Parkgården, och efter några år fortsatte hon som föreståndare vid Södergården. I slutet av 1980-talet var hon några år barnomsorgsansvarig i Ulricehamns kommun. Så utbildade hon sig till metodiklärare och har sedan år 1993 varit anställd vid Högskolan i Borås. Där var hon, förutom metodiklärare, studierektor och biträdande prefekt. Hela tiden har hon arbetat med lärarutbildning, kvalitetsutveckling och även med utvecklingen av en sammanhållen lärarutbildning.

Efter pensioneringen har hon ägnat sina krafter åt ordförandeskapet för De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening och driver med hjälp av några andra medlemmar kaféverksamhet i den gamla gästgivaregården på museet i samarbete med Borås museum, vilket i dag drivs av Borås Stad.

Barnomsorgen i Borås har en gammal historia och började med att nybildade Mariastiftelsen redan 1857 startade en folkskola för flickor och så småningom också daghem för barn till den stora mängd kvinnor, som arbetade i textilfabrikerna. Mariastiftelsen drev barn-

Irene Abrahamsson är fadder för Nymanska gården, här klädd som Lotten Kindlund, som huserade i det huset. Foto: Privat.

omsorgsverksamheten fram till 1964, då kommunen tog över. Ansvarig för barnomsorgen i Borås var under Irene Arvidssons tid i Borås Eivor Henriksson. Hon samlade, i samband med sin pensionering, in föremål och interiörer från daghemsverksamheten i Borås och de gamla barnkrubborna och inrättade ett barnomsorgsmuseum i Norrbyskolan, där det också fanns ett skolmuseum, grundat av rektor Börje Hedberg med flera. Tyvärr stängdes skolan i början på millenniet, och hela museet är numera nerpackat och förvaras i magasin.

År 2004 satt Eivor Henriksson i valberedningen för De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening.

”Är det någon som kan få upp museet igen är det Irene Arvidsson”, sa hon.

Irene Arvidsson har sedan sin debut i styrelsearbetet arbetat mycket för att skol- och barnomsorgsmuseet ska få en offentlig plats i Borås igen men hittills utan framgång. Ett argument är att man inte vet vilken instans inom kommunen, som är ägare till museet. Hon har, som senaste agerande, föreslagit, att det ska utredas vem som äger det och att denna instans sedan ska skänka museet till någon förening, som skulle kunna förvalta och bemanna det ideellt.

Som ordförande i föreningen har Irene Arvidsson verkat för samarbete mellan skolan och Borås museum till gagn för barn och unga. När hon var verksam på

Högskolan, startades ett projekt med stöd från regionen. Museet skulle användas som undervisningslokal, både för barn och studerande. Förebild var Jamtli i Östersund och dess samarbete med förskolläraryrket i Trondheim. Så blev dock inte fallet, men senare har det skett en hel del samarbete mellan bildläraren på lärarutbildningen och museipedagoger på Textilmuseet/Borås museum. De senare arbetar också mycket gentemot grundskolan i kommunen med skolbesök och interaktivitet, bland annat i museets verkstad.

Irene försökte under sitt arbete på lärarutbildningen väcka intresse för hembygden. Hon presenterade under vandringar ”Mitt Borås”. Olika grupper fick sedan göra vandringar och genom foton och på andra sätt presentera olika miljöer. Hon kunde då också berätta om stadens historia, t ex ”fattighuset ” med skola vid Krokshallstorget och det gamla småskoleseminariet.

Såväl byggnaderna i Ramnaparken som alla samlingsarna vid både Borås Museum och Textilmuseet tillhör De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening, som samlat in dem, men det finns ett avtal med Borås stad om verksamhetsdrift, skötsel och underhåll. Under senare tid har bl a Ramnakyrkans tak lagts om och Marbostugan har renoverats. I parken bedriver föreningen en omfattande verksamhet med föreläsningar, konserter samt allsångskvällar och dans under sommaren. I samarbete med museet och andra föreningar anordnas spelmansstämma och julmarknad. Hembygdsföreningarna i Borås Hembygdsrets har inbjudits att vara ”faddrar”

Förläggargården Fällhult ingår i fadderverksamheten. Foto: Privat.

för de hus som kommer från deras härad. Museet har då varit en samarbetspartner, och pengar har sökts från olika stiftelser.

I samband med firandet av Borås stads 400-åriga historia planeras ett omfattande program. Det blir två stadsvandringar och två vandringar i Ramnaparken med hjälp av skådespelare. Vidare blir det en föreläsningsserie – Från knallar till E-handel. Om knallen berättar Toarpsgruppen, och Toarp är den socken som hade flest knallar. Redan på 1600-talet sålde de, förutom textilier, bland mycket annat svarvade träaskar, ”svarvebråte”. Andra teman är industrialiseringen,

idrotten, ”smart textiles”, e-handeln och vårt konsumtionsbehov. Vidare blir det hantverk och aktiviteter för barn.

Hembygdsföreningarna har ofta sin bakgrund i socknen, men städerna behöver också sina föreningar. De Sju Häradernas Kulturhistoriska Förening försöker vara en förening för både stad och landsbygd, och Ramnaparken med alla byggnader från landskapet är en uppskattad mötesplats, som boråsarna tagit till sina hjärtan. Vi önskar lycka till i det fortsatta arbetet!

Ann-Britt Boman

Utanför Hössna hembygdsgård och utanför soldattorpet i Kinnared finns information att hämta.

Torpvandring på egen hand i Hössna

Vi har i coronatider fått ett brev från Anna-Lena Hultman i Hössna Hembygdsförening. Hon skriver: ”40 personer har köpt vårt torpvandringsskit, men det är säkert många fler som letat torpplatser under sommaren. Vi har fått mycket uppskattning för initiativet och många har skrivit i de gästböcker vi, vid vissa ställen, hängt på torpstolpen.”

Nu har redan sommaren gått, men det här kan kanske vara ett tips för kommande år till andra föreningar.

(Redaktionen)

”Sommaren 2020 blir inte som andra somrar. Söndagarna med kafé i Hembygdsgården har blivit inställda och även andra aktiviteter som var planerade har lagts på is. Då tar vi nya tag och lanserar Torpvandring på egen hand.

Utanför Hössna hembygdsgård och vid Soldattorpet i Kinnared, finns information att hämta. Där finns broschyrer med torpkartor och torpförteckningar med GPS-koordinater att plocka med. (95 kr till Swish 123 637 4128 eller bankgiro 5797-4347).

Vi har märkt ut 141 torp och andra glömda boställen. Nya torpstolpar har satts upp och skyltar med text om ställena presenterar en liten resumé om de människor som en gång bott där.

Med hjälp av Google maps i mobiltelefonen blir det lätt att navigera fram till de olika objekten. Gå till Google Maps. Skriv in koordinaten från listan, precis som det står, i rutan Sök. Följ rutten till målet. Om du vill ta en annan väg till målet, kör du till den utgångspunkt du föredrar och gör sökningen därifrån.

Stör inte dem som bor i området och undvik privat mark. Hindra inte heller markägare i deras verksamhet.

Tänk på att inte skada känslig mark, grödor eller planteringar. Elda inte!

Om du passerar inhägnad betesmark, se till att du inte stör djuren eller skadar inhägnad. Stäng alltid grindar efter dig.

Parkera inte så att ditt fordon hindrar annan trafik.

Ta med kaffekorg och planera för en dag i naturen.

Det kan bli många utflykter under sommaren.

Info: konkordia@konkordia.se eller tel 070 595 0004

Hembygdsboken Bygd och gårdar kring Galtåsen finns att köpa i Konkordiahuset.

Foton och information om Hössna finns på Bygdeband <https://www.hembygd.se/shf/plats/1632>

*Anna-Lena Hultman
Hössna Hembygdsförening*

Årets Hembygdsbok och Årsskriftsserie

SHF har efter stämmobeslut 2018 utökat utmärkelsen Årets Hembygdsbok med att förutom en traditionell hembygdsbok också belöna regelbundet utgivna årsboksserier och den typen ska representeras av de tre senaste årens utgivna skrifter. Vinnande bidrag tilldelas ett penningpris på 10 000 kr.

Det framgår inte med klarhet vad som gäller för respektive år, men på SHF:s hemsida anges att det är praxis att det ska utses en vinnare för nominerade bidrag vartannat år av de beskrivna varianterna. På SHF:s hemsida, finns utförligare kriterier för vad nominerade bidrag ska uppfylla.

VHF:s styrelse har för 2021 beslutat att ta emot nomineringar både till Årets Hembygdsbok, utgiven 2020, och nominering till Årsskriftsserie, varav en utgiven 2020. VHF:s beslut är därmed att vinnande bidrag kommer att belönas med 3000 kr av vardera varianten. Vinnande bidrag tillkännages i samband med VHF:s årsstämma.

VHF:s styrelse tar ställning till, efter förslag från utsedd jury, om och vilken av dessa som eventuellt kan nomineras vidare till SHF:s pris.

För att få del av möjligheterna till utmärkelsen vill Västergötlands Hembygdsförbund ha in nominerade bidrag **senast den 15 februari 2021**.

Västergötlands Hembygdsförbund ser fram emot att få ta del av många bra böcker och god hembygds litteratur. Ta chansen, synliggör er hembygdsbok!

Ta möjligheten, att få utmärkelsen Årets Hembygdsbok i Västergötland, kanske också i Sverige!

Har ni frågor, hör av er till kansliet till Eva Mann, på telefon 0512-105 50 eller per e-post: kansli@vhbf.se

Skicka er hembygdsbok och ert bidrag till:

Västergötlands Hembygdsförbund,

Box 82, 532 21 Skara.

Styrelsen i Västergötlands Hembygdsförbund

***VHF:s årsstämma 2021
är beslutad till lördagen
den 8 maj i Borås***

Demokratin under hundrade år

Den moderna demokratin har funnits i ungefär hundra år. Men så länge som det har bott människor i vårt land har det funnits höjda röster, strävan efter samarbete och politisk kamp.

För tusen år sedan, på järnåldern, var landet uppdelat i ett antal landskap med egna lagar, domstolar och lagmän (domare). På tingsplatser över hela landet möttes de jordägande männen för att fatta beslut och skipa rättvisa. Under medeltiden tillkom bystämmor, sockenstämmor och städernas rådstugor som andra tidiga kanaler för folkviljan. Spår av dessa fördemokratiska mötesplatser lever ännu kvar i dagens kommuner, regioner, landsting och tingsrätter.

Endast jordägande och fria män deltog i diskussioner och beslut. Kvinnor, fattiga och socialt utstötta saknade möjlighet att göra sina röster hörda. De flesta kvinnor och egendomslösa män fick vara tysta. År 1350 skrevs den första rikstäckande landslagen. Stormän från flera landskap hade då enats under kung Magnus Eriksson. Under 500 år skulle det politiska livet kännetecknas av en ständig dragkamp mellan kungahuset, adeln, rika borgare och utländska makter.

I Västgötabygden nr 6 2019 finns en sida om Demokratijubileet.

Rösträtten

Kvinnlig rösträtt förekom första gången i Sverige under frihetstiden (1718–1772), då en viss grupp kvinnor hade en begränsad form av rösträtt, som sedan avskaffades. Kvinnors rätt att rösta debatterades i slutet av 1800-talet. Fredrik Theodor Borg lade fram en motion för kvinnlig rösträtt i riksdagen 1884, men den röstades ner med röstsiffrorna 53 mot 44. Även 1912 lades det fram ett lagförslag, som också röstades ner. Först 1919 gick slutligen ett lagförslag igenom, och andrakammarvalet 1921 blev det första val i Sverige där kvinnor fick rösta.

1909 infördes allmän rösträtt för män över 24 år som betalar skatt och har gjort värnplikten och som inte har varit omhändertagna av fattigvården eller suttit i fängelse.

Fundera gärna på hur ni i föreningarna kan uppmärksamma *Ja, må den leva – Demokratin under hundrade år*

Monika Moberg Kilefors

Sanfrid Welin

– Förbund redan 1930 ...

Västergötlands Hembygdsförbund 1954

Nuvarande förbund bildades den 20 juni 1954 i Herrljunga. Samtliga 26 deltagare var ense om att tiden var mogen för att förverkliga en samverkan mellan hembygdsföreningarna i Västergötland. Det första allmänna förbundsmötet hölls i Herrljunga den 21 november samma år. Ett hundratal representanter var närvarande.

Skaraborgs län Hembygdsförbund 1945

Skaraborgs läns Hembygdsförbund bildades den 9 september 1945 på initiativ av de energiska hembygdsvårdarna och lärarna G E Lindgren i Tibro och Sixten Bengtsson, mera känd som Västgöta-Bengtsson, i Skövde. Västgötabygden blev förbundets organ och det första numret kom ut 1946 med Gustaf Ewald som redaktör.

Västergötlands Hembygdsförbund 1930

Vad inte många känner till så bildades ett tidigare Västergötlands Hembygdsförbund 1930. Det kan vi läsa i jultidningen Vestergyllen 1932. Artikelförfattaren är Sanfrid Welin. En folkhögskole- och museiman, verksam inom en rad kulturvårdande områden, därtill riksdagsman, ledamot i akademier, organisationer och svenska kyrkan. Genom sin föreläsningssyftighet gjorde han sig känd över hela Sverige. Han var även under en period intendent för Västergötlands Fornminnesförening och redaktör för dess tidskrift..

Främste kännaren av Västergötlands historia

– Han räknas som den främste nu levande kännaren av Västergötland och dess historia, skriver Gustaf Ewald i Västgötabygden nr 2 1946.

I december 1945 fyllde Sanfrid Welin 90 år, fortfarande fullt aktiv.

Detta första Västergötlands Hembygdsförbund bildades i Falköping den 19 december 1930. Ordförande var landshövding Axel Ekman, Mariestad, med landshövdingen Axel von Sneidern i Vänersborg som vice ordförande. Dessutom valdes 12 styrelsemedlemmar och sex suppleanter. Hälften från Skaraborgs län och hälften från Älvsborgs län

Kontakter togs med kommuner i skilda frågor och med Landsmålsarkivet i Uppsala. Årsmöten hölls 1931 och 1932, det senare i Skara tillsammans med Samfun-

det för hembygdsvård och Västergötlands Fornminnesförening, där Sanfrid Welin var aktiv.

Hur länge detta hembygdsförbund var verksamt är obekant, dels var hembygdsföreningarna få, dels var ekonomin svag. Kanske ansåg föreningarna att det blev för ”durt” att ansluta sig.

Ekeskog, Tidavad och Skara

Sanfrid föddes i december 1855 i Jungfrugården i Gäddenäs, Ekeskogs socken, och han avled i Skara i januari 1954, således i en mycket hög ålder.

Sanfrid Welin var verksam en stor del av sitt liv i Skara. På Skara Gillles hemsida finns hans verksamhet beskriven. I staden finns även Sanfrid Welins gata,

Sanfrid hade flera syskon, varav de flesta var födda i Ekeskogs-, Beatebergs- och Bälleforsområdet, socknar som var sammanlänkade på olika sätt.

Båtmanshuset i Skara. Skara Gillles samlingar.

Hans far var Carl Welin, född Johansson i Bossgården, Södra Fågelås, 1811. Modern var Maria Chatarina Eventia Fischer, född i Ekby 1827. Fadern var lantbrukare, inspektör och med kommunala uppdrag. Familjen flyttade en del, men Skrivaregården i Tidavad var en av de viktigaste platserna. Fadern var skicklig i att skriva poesi och prosa enligt en källa. Kanske inte så konstigt att sonen blev en kunnig historieskrivare och kännare av Västergötland.

Av ekonomiska skäl fick fadern lämna Skrivaregården 1867 och han fick plats som förvaltare på en gård i Finland, där han dog 1870.

Sanfrids farfar, Johannes Jonsson, var född 1777 i Trollebo, Norra Fågelås, lantbrukare och skomakare. Farfadern och farmodern Stina flyttade mycket under sin levnad, bland annat var Johannes brukare på en gård i Velinga, som ägdes av översten och landshövdingen i Skaraborgs län C H Gyllenhaal. Efter Velinga lär barnen ha tagit namnet Welin. Farfadern dog i Skrivaregården, Tidavad, 1863.

Monika Moberg Kilefors

Livet kan bara förstås baklänges men det måste levas framlänges

Rubriken är ett citat av den danske filosofen, poeten och teologen Sören Kirkegaard. Eva Åsbrink, känd politiker, skollärdare, religionshistoriker och författare, Skara, har i sin bok, **Intet att förtiga, tillägga eller förändra**, inlett ett kapitel med detta citat. Boken är utgiven av Askild & Kärnekull 1977.

Eva Åsbrink är den första kvinnan i Sverige som har disputerat i teologi. Listan över hennes akademiska meriter är mycket lång.

Myrstack

”Det hela påminner nu i början om en myrstack våldsamt väckt av att någon stuckit ner en käpp i den och rört om ett slag. Alla myror rusar hit och dit, och det hela ter sig ganska förvirrat. Men så småningom brukar det i myrstacken bli något som liknar ordning, både i evakuering, flykt, återtag och återuppbyggnad. Det skall bli intressant att följa utvecklingen i det politiska livets myrstack i vårt land nu framöver”.

Detta skriver hon i samband med den socialdemokratiska regeringens nederlag efter riksdagsvalet 1976. Eva är verksam som s-politiker såväl kommunalt som regionalt samt i riksdagen. Hon var invald under åren 1969–1976.

I boken skriver hon om det politiska spelet. Hon känner sig inte sällan motarbetad och utanför, dels som kvinna, dels på grund av sin bakgrund. Hon anses inte vara ”en riktig arbetare”. I själ och hjärta är hon i vilket fall en äkta socialdemokrat.

”Min fars prästtjänst i arbetarförsamlingen i Gävle stad förde, kan jag säga, hela familjen i kontakt med en rad av 20- och 30-talens sociala problem. I Staffans församling låg de flesta industrierna, och deras arbetare bodde också i den delen av staden. Jag minns särskilt de nerslitna Gavlegårdarna uppe i Brynäs, deras myller av barn och deras slitna kvinnor. Till detta kom de många existenserna på drift, vilka jag som prästbarn snuddade vid”

”En liten jämlikhetsfråga”

Med 151 röster mot 148 vann de borgerliga omröstningen om en utredning den 22 oktober 1975 om kvinnlig tronföljd. Hilding Johansson (s), medlem i grundlagsberedningen, yrkar på avslag av motionen om kvinnlig tronföljd med orden ”att det är en liten

Invigning av statyetten **Flicka med bok** utanför biblioteket i Skara 28/4 1964. Konstnären Britta Neuman och rektor Eva Åsbrink. Foto: Stig Rehn. Fotot tillhör Västergötlands museum.

jämlikhetsfråga”. Vid omröstningen röstar s-gruppen i riksdagen nej utom två av deras partikamrater. En av dem är Eva Åsbrink, som anser att jämlikheten är viktig vare sig det gäller en individ eller tusen. Hon får utstå mycket kritik från sin partigrupp.

1980 införs full kognatisk tronföljd, dvs att den först födde av barnen i kungafamiljen, oavsett kön, fortsättningsvis ska vara tronföljare.

Eva Åsbrink föddes i Helsingfors 1912. Hennes mor var då på besök i sitt föräldrahem i den finska huvudstaden. Eva var gift med rektor Gustaf Holmstedt. Hon avled i Skara den 11 december 2001.

Även Eva Åsbrink liksom Sanfrid Welin (sidan 14) har fått en gata uppkallad efter sig i Skara.

Monika Moberg Kilefors

*Minnet är den dagbok
vi alla bär inom oss*

Oscar Wilde

Hembygden i landskapet

– Ett delprojekt från regionen

Förvaltningen för kulturutveckling, (före detta Västarvet) har fått i uppdrag att under en tvåårsperiod etablera och utveckla det första Landskapsobservatoriet i Sverige. Projektets namn är Landskapsobservatorium Västra Götaland, förkortat LOVG.

Landskapsobservatoriet innebär inte en fysisk plats eller byggnad utan är i första hand beskrivningar över platser som visas via material, skyltar, promenadslingor och inte minst via digitala media.

Projektet innebär samverkan mellan ett antal organisationer såsom Akademien (Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien), Länsstyrelsen, RAÄ (Riksantikvarieämbetet), Sveriges Naturskyddsförening, HembygdVäst, Världsnaturfonden, 49 kommuner i Västra Götaland, Biosfärområdet Vänerkulle, GEO-parksprojektet och Skogsstyrelsen med flera.

Hembygden i landskapet

Hembygdsrörelsen i Västra Götaland (HembygdVäst), har erbjudits att som fullödlig partner delta i uppdraget och i ett eget delprojekt – Hembygden i landskapet.

HembygdVäst omfattar de fyra hembygdsförbunden i Västra Götaland – Bohusläns Hembygdsförbund, Dalslands Fornminnes- och hembygdsförbund, Göteborgs samt Västergötlands Hembygdsförbund.

Projektet kan eventuellt också knytas till www.prismavg.se som samlar berättelser från samhällsutvecklingen under industrialismens tid från ca 1850 till i dag.

Beskriv dåtid, nutid och framtid

Mycket kort är uppdraget att hembygdsföreningarna föreslås beskriva dåtid, nutid och en önskad framtid.

Hur har landskapet/bygden förändrats de senaste hundra femtio åren och hur en trolig framtid kan se ut.

Beskrivningarna ska ge en tydlig bild av hur landskapet har använts och förändrats. Återge levnadsvillkor som exempelvis boende, byggnation, mark- och naturutnyttjande, infrastruktur – i stort sett vad som finns att beskriva.

Helt enkelt att man objektivt beskriver vad som hänt under en av föreningen vald tidsperiod.

Ta plats

På så sätt kan hembygdsrörelsen ”ta plats” dvs bli en betydande aktör i civilsamhället, vilket knappast har varit fallet på samma sätt tidigare.

Möjlighet för aktiva föreningar

Med Hembygden i landskapet är avsikten att samla hela hembygdsrörelsen i Västra Götaland under en tidsperiod 2019 –2021.

I första hand för att få aktiva föreningar, som driver hembygdsgårdar, har samlingar och byggedokument, att skriva ned och beskriva ”landskapet” (så som det definieras enligt ELC, Europeiska landskapskonventionen) och hur det har förändrats.

I begreppet ”landskap” avses hela samhället, dvs ingen uppdelning av stad/tätort eller landsbygd – inga gränsdragningar som tidigare,

Det gamla begreppet stad/landsbygd har sitt ursprung under en agrar period då samhället bars upp av jordbruksnäringen. Nu har snart industrisamhällets era också passerat, och vi har tagit ett stort kliv in i IT- och tjänstesamhället.

Nulägesbeskrivning

Tillkomsten av nya hembygdsföreningar är som starkast i tätortsområden. Där finns förändringar som är ytterst angelägna och värdefulla att beskriva.

En nulägesbeskrivning kan t ex visa hur samhället/landskapet har ändrats under efterkrigstiden till nutid.

Framtidsbilden tar sikte på att involvera skolan. Att ge barn och ungdomar möjlighet att berätta hur de tror framtiden kan utformas. Vad önskar de sig?

Delprojektets målsättning är att vi tillsammans med landskapsobservatoriet ska utveckla metoder för historien, nuläge och framtid. Detta görs i samverkan mellan HembygdVäst, föreningarna och Landskapsobservatoriet.

Innehåll

Beskrivningar med foto, illustrationer, kartor (även historiska kartor) publiceras efter hand digitalt på en webbplats, förvaltd av Regionen och tillgänglig för hela samhället.

Nulägesbeskrivningarna görs i såväl text som bild, gärna med drönarteknik. Framtidsbilder utifrån landskapsvärden och samhällsutmaningar beskrivs.

Gemensam karta

En gemensam karta över Västra Götaland med kort beskrivning av platserna, alltså var i landskapet de finns, tas fram.

Mycket grundmaterial finns inom föreningarna för att beskriva närområdet utifrån bygdens och föreningens synvinkel – befintliga sockenböcker, skrifter och berättelser, samlingar/museum, både materiellt och immateriellt (t ex tillgångar som inte är fysiska) och givna naturnära förutsättningar

Engagera medlemmar

Det mesta av arbetet görs av lokalföreningens medlemmar, eventuellt i samverkan med utomstående krafter.

Som stöd finns en styrgrupp inom HembygdVäst och genom riktade insatser som erbjuds från Västarvet inom ungdoms-, kultur-, natur- och miljöområdena.

Arbetet och insatserna kommer att innebära en del omkostnader såväl för HembygdVäst's styrgrupp som för föreningarna. För denna del finns ett regionalt anslag beviljat.

Lön för mödan

Men den stora vinsten är föreningarnas egen ”lön för mödan” genom de dokument och beskrivningar som upprättas.

Landskapsobservatoriet blir ett sätt att vitalisera hembygdsrörelsen, koppla arbetet i föreningarna till aktuella samhällsfrågor och utveckla samverkan med det civila samhället och Västra Götalandsregionen.

Lyckas hembygdsrörelsen med uppgiften innebär det att vi ”tar plats” som en stark och betydelsefull part i samhällsfrågorna och därmed ger en bred och folklig start för Landskapsobservatoriet.

*Jan-Olof Berglund
vice ordförande i VHF*

Har ni verkligen- verkligen stängt av vattnet och tömt ledningarna?

Flertalet föreningar som trott att vattnet varit tömt har sedan drabbats av sönderfrysta ledningar och omfattande vattenskada. Tillsammans kan vi lära av misstagen och skydda kulturarvet. Lär dig mer på >> hembygd.se/forsakring

Från dåtid. Stena-Gustavs stuga i Hembygdsparken i Habo. Foto: © Monika Moberg Kilefors

Nutidsbild. Stadsvandring i Skövde med Tord Gustafsson. Foto: © Monika Moberg Kilefors

Nutid och framtid. Kristina Ernehed, ansvarig för satsningen **Så blir vi yngre – Sveriges Hembygdsförbund** – och tidigare projektledare för projektet i Jämtlands län. Foto: Anders Lundin.

Julförberedelser i äldre tider

I Fristad bodde folklivsforskaren och skalden Klas Olofsson, som levde 1861–1942. Han skrev bland annat – Folkliv och folkminne i Ås, Vedens och Gäsene härad – där den muntliga traditionen nedtecknades i sista ögonblicket. Snart var den försvunnen. År 1922 hade han i tidningen Västgöten en serie artiklar under rubriken – Från äldre tider. Så här skrev han om julförberedelserna. Ofta använder han dialektord.

Så här berättar Klas.

– En skulle alltid laga, så en hade upptrusket (upptrösakat) före jul, för efter jull blev råttorna sju resor värre. Slaktat borde en ha gjort före lusse, för dels velle en ha sölta och korv te lussebeten, dels velle en ha talg te ljusastöpinga. Den måste ske så tidigt, att ljusen hann att ”setta över” och bli torra och fasta till jul.

Vid slaktet fick en lov att komma ihåg alla de fattiga. Först och främst sina egna – socknafattiga elle, hemmafattiga som det nämndes, men även tänka på utsocknes. De fattiga gick omkring i gårdarna före jul med en liten påse på ryggen och tog upp sin julakost.

Efter det man slaktat och fått talg, stöptes ljusen. Det borde vara två-, tre-, till och med femspiriga ljus, fyra stycken särdeles tjocka och långa ljus och långa ljus. Vidare vanliga stakaljus samt lökteljus som var lite kortare, julgransljus samt ”klajnedanka”, klena smala ljus. Då ljusen stöptes, borde alla i huset hålla sig lättaktiga, ljusmunta och glada, att ljusen måtte brinna klart.

Dagen före lussenatten kunde en få höra följande ramsa räknas upp ibland de unga, där de gick och i förväg gladdes sig åt högtiden. ”Lusse, lussenatt i natt. Klabbedask – Lusse, lussenatt i natt. Klabbedask”.

Vid tvåtiden i ottan på lussenatten krasslade det i sänghalmen uti soffan där döttrarna eller pigorna i gården låg uti den stora för husets folk gemensamma stugan. Någon eller några gick upp, klädde sig i mörkret

och smet ut i köket. Därifrån hörde en hur köllestecker bröts av, och strax därpå begynte det spraka i spisen.

Om en liten stund inträder två utklädda töser. Vanligen har de en viter underkjortel, ena manfolkaskjorta samt helst ett färgat livstykke på sig. Den ena, som ska vara Lucia, har därjämte en kröserisakrans med två eller tre brinnande ljus på huvudet. Och de sjunger kanske någon utav följande visor:

– Goder morgon i huset både herre och fru.

Nu kommer Lussebru.

Hon närmast till sängen sig nalkas.

Tager kaffet, det står och kallnar,

Tager nu och drick oss till.

Det I haver fått av Lucia.

Eller också sjöng man:

– Lusse, God morgon, så många i ären,
både gamla och unga som jorden nu bär.

Jag ställer ej färden till främmande land,
ty lussa jag vill i mitt fädernesland.

Så bjöds det på ”lussebeten”, som förtärdes i sängen, först far och mor och sedan alla övriga i huset. Den bestod av smörgåsar, ofta med sirap på brödet i stället för smör. Vidare rullensylta, korv, en sup, lussekatter, kaffe samt en gök.

Närmare mot jul bryggdes det i gårdarna. Det var hemmamältat malt, oftast utav enbart korn men i skralare hem och gårdar blandat med havre. Maltet var malet på hemkvarnen, fuktat kvällen förut, kokat med vatten, tillsatt med humle, silat, jäst och tappat på tunna. Misslyckat juladricka var ledsamt i huset. Julbaket skedde strax efter bryggandet, då man hade vört till ”knöespa” för vörtbröd.

Efter julbrygd och julbak kom så en vecka före jul ”vetebrödskäringar”. Det var gummor som gick i gårdarna med sina stora ”bugakorgar” med småbröd men nu till jul också karameller för julgranen samt ”peperbrö” uti figurer av tuppar, hästar, hundar, hjortar, gubbar och käringar, garnerat med guldpapper i krusiga ränder och stjärnor – till glädje för barnen i hemmen.

Om man undrar, varför man inte bakade pepparkakor i hemmen, kan det tilläggas, att i de stora ugnarna bakades mest matbröd. I övrigt fanns bara den öppna spisen. Järnspisarna kom inte förrän i mitten av 1800-talet, och då kunde man baka småbröd i spisugnen.

Tecknare: Line
© Svenska
Vykort/Bläckhornet AB/
2010

Ann-Britt Boman

Berättare besökte Bertil i Sandryd

Sandryd, Tostared. Bertil Bokesand framför Volvo L 223 Z, också kallad rundnos. Foto: © Lars Eriksson.

Berättarcirkel hos Bertil Bokesand i Sandryd

Tostareds Hembygdsförening har under flera år erbjudit medlemmar och andra intresserade en berättarcirkel där vi ibland tittar på gamla foton och går långt tillbaka i berättandet och ibland håller oss mer i nutid. Oftast är vi inomhus, men åtminstone ett par gånger per år har vi sockenvandringar.

På grund av covid-19 har berättarcirkelarna tagit en paus under vinter och vår 2020, men den 29 augusti vågade vi oss på att träffas utomhus hos Bertil Bokesand i Sandryd. Detta var den trettionde träffen sedan starten och trettio personer mellan nio och 95 år var samlade med gott om utrymme emellan varandra.

Gårdsplanen full med fordon

Bertil hade fyllt hela gårdsplanen med fordon. Där fanns fyra lastbilar från 1950- till 2000-talet, en moped, sex motorcyklar, ett par traktorer och en hjullastare. En Volvolastbil och ett halvdussin motorsågar var inlånade från brorsdottern Marie-Louise och den nyaste kranbilen från nuvarande ägaren Bengt Karlsson.

Till åhörarnas stora förtjusning startade Bertil de flesta fordonen, och många nickade igenkännande då Volvolastbilen från tidigt 50-tal brummade igång. Den

ettriga illgröna Kawasaki-motorcykeln fick nog många att önska att de var lite yngre och smidigare.

Bertil berättade om sitt yrkesliv från det att han som 13–14-åring var hjälplastare på en lastbil. En arbetsuppgift kunde vara att placera en sten mot ena lastbilshjulet för att parkeringsbromsen inte höll emot. Eller att iklädd flygaroverall köra traktor utan hytt från Sandryd till Kungälv i minus 20 grader. Det gick bra, men dessvärre havererade en av traktorns funktioner när han väl var framme.

Utän hjälp från hustrun Ingela hade företagets verksamhet inte varit möjlig. I verkstaden hemma i Sandryd har Bertil under årens lopp byggt upp fyra nya lastbilar för att kunna utforma dem så optimalt som han önskar, t ex sänka flakets höjd till en meter för att underlätta lastning av skrymmande gods. Och med hjälp av sonen Mattias specialarbete i gymnasiet utvecklade de en bra ramförstärkning på de stora kranbilarna.

Samtliga dessa bilar har tilldelats priser på utställningar och bilarna rullar än!

Som avslutning packades de medhavda fikakorgarna upp och ett långt lastbilsflak fick tjänstgöra som bord. Och på grund av Bertils goda idéer nådde alla sina muggar – meterhöjden fungerade utmärkt!

*Eva Borgvall
Tostared*

Traktorn Bertil körde till Kungälv, Allgaier A133, system Porsche.
Foto: © Lars Eriksson.

Linodling i Surteby-Kattunga

Det torkade linet beundras, Eivor Larsson-Hyltbäck till vänster och ordföranden Lena Johnsson med linfrö i handen. Foto: © Ingrid Zackrisson.

Tidigt i våras gick Västra Götalandsregionen, Kulturutveckling hemslöjd VGR, De sju Häradernas Hemslöjdsförening, SV samt Bohus Lin ut med ett upprop: Alla kan odla Lin, allt du behöver är frö och 1 kvadratmeter jord. Många drömde om det blåa fältet av linblommor.

De som var intresserade kunde sända in namn och adress, så fick man sig tillsänt ett litet kuvert med linfrö. Det blev ett fantastiskt intresse, över 700 privatpersoner, förskolor, skolor, hembygdsföreningar samt andra föreningar blev intresserade av detta upprop.

På latin heter lin *Linum usitatissimum*, vilket betyder det högst nyttiga. Linet det kläder oss, värmer och

Linet börjar blomma i pallkragen!
Foto: Privat

föder oss. Linet delar en mångtusenårig historia med oss människor. Ett linstrå består av en inre del, ved och de fibrer som täcker veden. De långa fibrerna ligger som en krans runt veden.

För länge sedan kom människan på att om vi skiljer veden och fibern åt, så får man ett material som man kan spinna garn av.

En hembygdsförening som blev intresserad var Surteby-Kattunga, som ligger i Marks kommun i södra delarna av Västergötland.

Jag besökte dem en lördag i september, för att höra och se hur de hade gått till väga. Där träffade jag några i föreningen, som hade hållit i linsådden, ordföranden Lena Johnsson samt paret Eivor Larsson-Hyltbäck och Håkan Larsson. Vi träffades i Stationsparken i Björketorp, där de har en liten hembygdsstuga belägen. Där i den lilla trädgården hade de sått linet i en pallkrage, med jord från Hulatorps Champinjonsodling. Det är mycket skrock i samband med linsådden, de hade läst om att det skulle sås av en gubbe med långt skägg. Nu hade deras manlige såningsman endast kort skägg, men det fick gå ändå. Ett annat skrock var att linfröerna skulle sås så tätt, att sädesärlorna skulle halka på dem!

Viktigt var också att det skulle sås Urbandagen den 25 maj!

Linsådden hade vattnats vid behov och rensats på ogräs. I slutet av augusti hade de skördat linet, genom att rycka upp det med rötter och allt, buntat och hängt upp allt till tork.

När jag besökte dem, hängde buntarna så fint på stationshusets vägg för torkning.

Därefter är det många moment, innan linet är klart: Fröreppning, rötning, bråkning, skäktning, häckling, ja, som tur är anordnas det kurser, dessa har pågått under hösten och ska fortsätta även nästa år.

Vi hoppas att de kan fortsätta till våren med de övriga momenten i sin linodling!

Linet har ryckts upp! Ordföranden Lena Johnsson till vänster och Eivor Larsson-Hyltbäck till höger. Foto: Privat.

Vid pennan
Ingrid Zackrisson

Bollebygds Hembygdsförening gör videoprogram om kommunens alla vägar

När hembygdsföreningens projekt Bollebygds historia fick läggas på is, då covid-19 drog in över landet, föddes idén om att dokumentera och presentera Bollebygds kommuns alla vägnamn.

– Det var naturligtvis ett stort projekt att ge sig in på, men två av våra medlemmar födde idén och var beredda att ta sig an projektet, berättar Leif Karlsson, ordförande i Bollebygds Hembygdsförening.

Christer Johansson med långt politiskt arbete bakom sig, där han bland annat varit ledamot i så kallade namnberedningar i Bollebygds kommun, tog sig an jobbet som ”forskare”. Christer Falk, som arbetat med information och hanterar text, bild och videoproduktion, svarar för att – Varför heter vägarna så här? – när ut till allmänheten.

– Fram till och med den sista oktober har Johansson och Falk producerat hela 25 program. Program som först visas på webbsidan www.bollebygdsnyheter.se och sedan läggs över på www.hembygd.se/bollebygd, berättar Leif Karlsson och lägger till:

– Eftersom de lägger ut ett nytt program varje måndag så har hembygdsföreningen i Bollebygd aldrig exponerats så mycket som idag. Det har naturligtvis med programmet – Varför heter vägarna så här? – att göra.

Spännande arbete

Inför varje avsnitt av programmet gör Christer Johansson ett gediget arbete för att plocka fram anledningar till varför de vägnamn som ska presenteras heter så eller så.

– I samband med det här ”forskarjobbet” träffar jag på händelser, personer som har en viss anknytning till de vägnamn vi ska presentera. Därför finns det möjligheter för oss att hela tiden bredda informationen, säger Christer Johansson.

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar **160 kr** för sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (exempelvis till hela styrelsen) är priset 140 kr per prenumeration.

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

Glöm ej ange namn och adress.

Se för övrigt våra extra sidor på mittuppslaget i denna tidning. Tfn och adress till kansliet, se sidan 23.

Varför heter vägarna så här? Christer Johansson och Christer Falk i Bollebygd tar fram ett videoprogram, som bl a läggs ut på hembygdsföreningens hemsida.

– Ett exempel på breddningen av programmen är till exempel när vi berättar om hur man använder en lie. Hur många unga känner idag till det gamla fina redskapet? menar Christer Falk och tillägger:

– Nu får de kunskapen – digitalt.

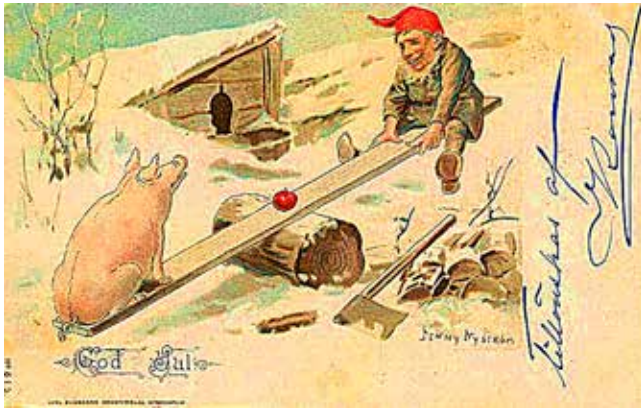
Historisk dokumentation – underhållning – folkbildning

När duon ser tillbaka på de 25 program som de hittills producerat kan de konstatera att de kommit en bra bit på väg när det gäller att producera något som kommer att kunna användas på många olika sätt – långt in i framtiden.

– Vår förhoppning, vår ambition med den här formen av dokumentation är naturligtvis att nå nya generationer, menar Christer Falk och Johansson håller med.

– Vi har mött intresse från skolan, vi möter ett stort intresse från allmänheten och nu gäller det för oss att försöka dra nytta av uppmärksamheten och därmed locka nya medlemmar till hembygdsföreningarna. Därför är vi beredda att dela med oss av våra erfarenheter och nyvunna kunskaper till andra hembygdsföreningar, säger Christer Johansson.

*Christer Falk
Bollebygd*

Jenny Nyström gillade tydligen grisen. Den här får uppleva en extra fin jul.

Midvinterblotet något i hästväg

Det finns en spridd uppfattning om att julgrisen skulle vara ett minne från asatiden. Genom att ha julskinka på hedersplats på julbordet så påminde vi om den gamla hedniska tiden.

Så är det inte, vad jag förstår. Vi kan lugnt njuta av julgrisen. Det var inte den som var det finaste djuroffret vid midvinterblot och andra viktiga samlingar. Nej, hästen var offerdjuret nummer ett.

Så när katolska kyrkan kom under vikingatid och började försöka få oss att glömma de hedniska sederna så var det hästköttet man förbjöd. Vid offren hade man avslutat med att frossa på hästköttet och allt sådant måste glömmas.

I Skaratrakten kanske det var allra allvarligast. Vi ägnade oss frejdigt åt att offra till Frej.

Det skall rentav ha funnits en staty över guden Frej i Skara och till den offrades älskade djur för att få goda skördar. Något mycket viktigt i jordbruksbygder.

Men offrandet slutade när vi kristnades, vi fick hoppas på Gud istället. Numera är vi svenskar inte särskilt kristna längre, men fortfarande äter vi inte särskilt mycket hästkött.

Och jag tvivlar på att hästen någonstans håller på att konkurrera ut skinkan på julbordet.

Hans Menzing

Västgötabygden firar 75 år!

År 1946 startade Gustaf Ewald tidningen Västgötabygden, som under det första året kom ut med fyra nummer i en upplaga av 5 000 exemplar. Senare övertogs ledningen av Västergötlands Hembygdsförbund, som Ewald var en av initiativtagarna till, och han var Västgötabygdens redaktör fram till 1956.

Det första numret 1946 har ett svartvitt foto som omslagsbild, ett foto som tagits av Gustaf Ewald själv, och det är ett vintermotiv från Alhagen i Hudene.

Vi återkommer i nr 1 2021 med mer information. Till dess återger vi några historier om Sanfrid Welin, som nämns i en annan artikel i detta nummer.

”Den pigge 94-åringen Sanfrid Welin i Skara, hälsade för en tid sedan på ett par bröder om resp. 72 och 76 år.

– Nå, hur mår ni pojkar? sporde Welin.

– Åh, en är så gammal och dålig, men en kan inte mer begära, när en är 76 år.

– 76 år är väl ingenting att tala om, tyckte Welin. Ni ska veta att jag är 94 år.

Det blev tyst på klagolåten bums.

Welin stod och betraktade domkyrkorestaureringen i Skara tillsammans med en god vän. En resande främling lade sig i samtalet och kom med några kritiska anmärkningar över den närmast föregående restaureringen.

– Han trodde väl aldrig att jag var med då, undrade Welin bekymrad.

– Nä, sa' den älskvärde vännen, möjligen trodde han dock att du var med när körka – byggdes.”

Västgötabygden nr 4 1948.

Anm.: Eftersom Welin var född i december 1855 borde han vid tillfället ha varit 93 år.

Monika Moberg Kilefors

SHF – deklARATION OM DEMOKRATI

Sveriges Hembygdsförbund har nu undertecknat den deklARATION som regeringens kommitté Demokrati 100 tagit fram med syftet att få fler att uppmärksamma det jubileum som pågår 2018-2021. Genom att underteckna och ställa sig bakom deklARATIONEN förbinder sig Sveriges Hembygdsförbund att arbeta i linje med deklARATIONENS åtaganden.

SHF:s nyhetsbrev

Försenat årsmöte i Gösslunda

På grund av pågående coronapandemin höll inte Gös-
slunda Hembygdsförening sitt årsmöte förrän den 15
oktober i år. Endast årsmötesförhandlingar och anta-
gande av nya stadgar.

Martin Stenholm omvaldes som ordförande. Tore
Ivarsson, Britt Friman och Bennie Bertilsson var i tur
att avgå ur styrelsen. Samtliga omvaldes. På årsmötet
väljs även funktionärer, som skall sköta underhåll av
byggnader samt skötsel av trädgård. Det finns också
kaffekommitté, som svarar för servering och bakning
men även städning med mera.

Från verksamhetsberättelsen för 2019 kan nämnas
följande: Kristi Himmelsfärdsdag var det enligt tradi-
tion öppet hus med våffelserving.

I juli hölls friluftsgudstjänst. Hembygdsföreningen
svarade för kaffeserveringen.

I september var det bakdag i Heddas stuga. Ett fem-
tiotal gäster drack kaffe och åt smörgås på nybakat
bröd. Det fanns även brödkakor till försäljning.

I november ordnades en trivselkväll i Kvarnen. Ma-
ria Sanderi berättade om – Sägner och skrönor. Hen-
nes sätt att berätta var mycket trevligt och lockade till
många skratt. Kvällen avslutades med att det serve-
rades kaffe. Den traditionella gröttfesten med luciatåg
hölls i december.

Det såldes även lotter. Vinsterna var skänkta av Vil-
da violer – några damer som hyrt kvarnen för julmark-
nad. Nästa verksamhetsberättelse kommer tyvärr att
vara ganska tom, då det på grund av coronapandemin
inte kunnat hållas några träffar under 2020.

*Gös-
slunda Hembygdsförening
gm Margareta Folkesson*

**Intresserad
av en
vedklyv?**

Vi har i Svältornas Fornminnesförening,
Vårgårda kommun, en välbevarad gammaldags
vedklyv som vi inte har plats till.

Finns intresse, kontakta
Olof Rydler 070-533 00 99

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktionskommitté

Ann-Britt Boman

Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-943 61 75. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare, redaktör
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com

eller monika.moberg@blackhornet.me

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
541 96 Våring, tel 0708-42 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0730-23 11 50. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås,
tel 070-672 31 56

E-post: svenake.mokander@gmail.com

Ingrid Zackrisson, Kullavägen 59, 519 95 Tostared.

070-496 05 59. E-post: ingridzackrisson59@gmail.com

Skribenter, knutna till redaktionen

Hans Menzing, Skara, tel 0511-126 43.

E-post: hans.menzing@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda, tel 0322-66 11 43.

E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Förbundsordförande: Lena Gustafsson,

Fötene Östergården 1, 447 91 Vårgårda,
tel 0705-32 64 24.

E-post: lena.sodraharene@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Bengt-Göran Ferm

Sälggatan 19, 565 33 Mullsjö, 0392-133 15,
0702-67 59 75, benke.ferm@gmail.com.

Förbundskassör: Tommy Kroon.

Timmermansgatan 19, 532 33 Skara, tel 070-591 24 55.

E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygds-

förbund, Box 82, 532 21 Skara, tel 0512-105 50
Besöksadress: Stadsträdgården, 532 31 Skara
bostad 070-313 65 60. E-postadress: kansli@vhhbf.
Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

**Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.**

Västergötlands Hembygdsförbund
Box 82
SE-532 21 Skara

Hembygdsrörelsen finns över hela Sverige. I över 2000 föreningar bidrar frivilliga krafter till att bevara och levandegöra ett kulturarv som berättar om vanliga människors märkvärdiga liv. Här finns gamla byskolor, torp och gårdar, verkstäder och kvarnar. Här finns arkiv med foton från artonhundratalets slut och framåt och stora samlingar av föremål från en tid som är både avlägsen och nära. Och givetvis finns det berättelser.

Järle kvarn i Örebro län.
Foto: © Per Torgén, Örebro läns museum.

En äldre stenkvarn som förr användes på en gård i Skaraborg för malning hemmavid
Foto: © Monika Moberg Kilefors

God Jul och Gott Nytt År! tillönskas alla våra läsare!

Redaktionskommittén